

Conf. univ., dr. **Viorica LOPOTENCO**,
Conf. univ., dr. **Maia PISANIUC**, ASEM

POLITICA INDUSTRIAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL CERINTELOR UNIUNII EUROPENE

The evolution of the moldavian industry towards the market model was characterized by a high range of drawbacks and difficulties, which are caused either by the inheritance left by the former Soviet Union and by the insufficiency of reforms from this domain.

In order to emphasize the directions of actions and measures specified by the industrial policy which are necessary to be adopted in content of the adherence possibilities of Moldova to European Union, it is necessary to realize an analysis of actual condition of the moldovan industry.

Evoluția industriei moldovenești spre modelul de piață a fost caracterizat de un ir de lacune și deficiențe care îi au origine atât în moțtenirea l sat de fostul imperiu sovietic cât și în insuficiența reformelor în acest domeniu.

Pentru a contura direcții și le de acțiune și măsurile specifice de politic industrial necesare de a fi adoptate în contextul posibilității de aderare a Moldovei la Uniunea Europeană e nevoie de o analiză st rii actuale a industriei moldovenești.

Industria Moldovei și-a luat avânt în dezvoltarea sa prin anii 60, formându-se din complexe de producție integrate matricial și pe vertical și pe orizontal. Spre finele anilor 80 în industria republicii predominau ramurile electronice și electrotehnice, ce inclu-

deau întreprinderi cu tehnologii progresive cu o rețea de instituții de proiectare și cercetări științifice. Producția industriei constructoare de mașini se exporta atât în fostele republici ale Uniunii Sovietice, cât și peste hotarele ei. Totodată se dezvoltau și întreprinderile industriei uoare care se caracterizau printr-un proces integrat de fabricare a confecțiilor: de la prelucrarea materiei prime până la ambalarea producției finite. Interdependent și complimentându-se funcționau și ramuri agricole ca: industria zahărului, lactatelor, conservelor, c murilor, vinurilor și altele. Industria materialelor de construcție funcționa în baza materiei prime locale. În paralel se dezvoltă și artizanatul. Industria radioelectrică prezintă 20 de întreprinderi și institute de cerce-

ri i proiect ri de profil, amplasate în ora ele Chi in u, B li, Bender, Tiraspol i în raioanele Briceni, Rî cani, Basarabasca, Hînce ti, Dub sari. La întreprinderile i instituttele men ionate erau încadrate în cîmpul muncii peste 25 mii de persoane, dintre care, în instituttele de cercet ri i proiect ri, circa 4 mii.

Industria constructoare de ma ini era orientat , preponderent spre satisfacerea necesit ilor complexului agroindustrial atât din Moldova, cât i al republicilor din fosta Uniune Sovietic .

Industria u oar se caracteriza printr-un ciclu de produc ie complet de la prelucrarea bumbacului pîn la producerea confec iilor.

Industria mobilei la finele anilor "80" atinsese un grad înalt de dezvoltare i, practic, asigura pe deplin necesit ile interne i concomitent o mare parte din produc ia fabricat era livrat altor regiuni.

Industria chimic i farmaceutic era mai slab dezvoltat i era predestinat asigurarii necesit ilor pie ei interne.

In ansamblu industria era reprezentat de vre-o 500 întreprinderi, asocia ii de produc ie i se caracteriza prin formarea complexelor interraturale i concentrarea în noduri i centre industriale. Cu toate acestea, în pofida anu-

mitor realiz ri pozitive, economia moldoveneasc de tip socialist nu putea s mai func ioneze din cauza contradic iilor interne.

Dezechilibrele s-au intensificat i mai mult în perioada de trecere la economia de pia . Restructurarea real în Moldova s-a manifestat prin lipsa gestiunii proceselor economice din partea statului, degradarea complexului industrial ce se manifest prin stoparea procesului de înnoire a fondurilor fixe aîntreprinderilor, majorarea preurilor la resursele energetice, dispari ia pie ei comune, crearea spa iilor vamale na ionale pe teritoriul noilor state, sc derea volumului de produc ie, cre terea rapid a stocurilor de produc ie finit , mic orarea indicatorilor tehnico-economici., reducerea personalului i altele. în rezultatul cataclismelor politice, economice, erorilor grave comise în perioada de tranzi ie la economia de pia (preponderent din cauza subiectivismului, incompeten ei, lipsei de viziune economic)- ara timp de 10 ani a fost desindustrializat .

Muta iile produse în industrie s-au înregistrat în condi iile perpetu rii unor dezechilibre majore i existen ei unordisfunc ii cu impact negativ amplu:

- dependen a drastic a industriei moldovene ti de impor-

turile de materii prime și energie, care afectează nefavorabil balanța de plăți;

- lipsa mecanismelor pieței interne a energiei și materiei prime a împus funcționarea celei mai mari părți a economiei în condițiile unor preuri impuse și controale de către stat;

- neimplicarea sistemului bancar în acțiunile de reorganizare, re tehnologizare și privatizare a întreprinderilor.

Explicațiile, de natură obiectivă și mai ales subiectivă, a stării economiei și industriei moldovenești identifică lipsa unei strategii clare, coerente și judicioase orientate de dezvoltare socio-economică de ansamblu și a unor politici consacrate diferitelor laturi ale dezvoltării. În absența acestor strategii și politici stabilite pe bază consensuală și aplicate consecvent, modul de gestionare a reformei s-a dovedit a fi defectuos, oscilant și lipsit de finalitate.

Trecerea sintetic în revista celor mai relevante aspecte ale evoluției și stării actuale a industriei moldovenești este necesară pentru conturarea obiectivelor, direcțiilor majore de acțiune și măsurilor specifice de politică industrială.

Astfel, variația anuală a producției industriale a constituit în 1991 - 89%, în 1992 - 73%, în 1993-100.3%, în 1994 - 72%, în 1995 - 96%, în 1996 - 94%, în 1997-100%, în 1998 - 85%, în 1999 - 88%, în 2000 - 108%, în 2001-113.7%. În anul 2002 producția industrială a întreprinderilor de toate formele de proprietate a constituit 11870.8 mii. lei, fiind în creștere cu 10.6% în preurile medii ale anului precedent. Totodată s-a majorat și volumul producției comercializate în preuri curente cu 16.3%, dintre care 35.7% a fost exportat. Creșterea s-a datorat preponderent industriei prelucrătoare (84% din totalul producției industriale), volumul creșterii a crescut cu 12.4%. Activitățile reprezentative din cadrul industriei prelucrătoare (fabricarea produselor textile, industria alimentară și a băuturilor, producția produselor din minerale nemetalice) au realizat sporuri cuprinse între 8.8 și 34.2%. Cu toate acestea, industria prelucrătoare a cedat poziția prioritară în creșterea PIB-ului, pe care o deținea până la promovarea reformelor. Și aceasta, deoarece industria prelucrătoare se caracterizează în prezent printr-o configurație inadecvată a unei economii de piață.

Industrializarea are efecte benefice asupra economiei, deoarece, în primul rând, industria este dependentă mai puțin de factorii climaterici; în al doilea rând, se realizează o capitalizare mai înaltă a sectorului secundar urmat de creșterea mult mai rapidă a productivității comparativ cu sectorul primar și, în sfârșit, beneficiind de transferul de tehnologii industriale, sectorul secundar conferă creșterii economice un caracter mai stabil și mai dinamic. Prin urmare, o ar fi aflat în tranziție ca Moldova trebuie să se orienteze spre industrializare.

De fapt, procesul de tranziție în unele țări centrale și est-europene a oferit posibilitatea angajării unor inițiative antreprenoriale, emergența unui sector privat în industrie și oportunitatea dobândirii unor noi specializări ale forței de muncă. Pentru Moldova, tranziția a avut, în general, accente destul de negative, constând în restrângerea activității în multe sectoare industriale, cu consecințe grave în ocuparea forței de muncă, respectiv printr-o rată înaltă a omajului și compensații insuficiente în planul asigurării sociale, în aceste condiții, dimensiunea umană a tranziției reprezintă o problemă

care trebuie monitorizat permanent. De asemenea, performanțele scăzute în creșterea economică, caracterul arhaic al infrastructurii și reforma agrară incorectă, dependența extrem de mare de importurile de materie primă și energie reprezintă obstacole majore în procesul industrializării noastre.

Din evaluările efectuate rezultă necesitatea adoptării unui set de măsuri care să asigure condițiile necesare afirmării eficiente a avantajelor competitive existente și potențiale ale sectoarelor industriale. Acestea trebuie să se încaadreze în seama de specificul economiei moldovenești, precum și de cerințele Uniunii Europene față de țările care aspiră în viitor să devină membre ale ei.

Reieșind din aceasta se pot evidenția un număr de particularități specifice industriei moldovenești, și anume:

- Industria moldovenească dispune de forță de muncă de calificare corespunzătoare, dar majoritatea unităților industriale sunt supraîncadrate cu personal și dispun de capital tehnic uzat moral în cea mai mare parte și puțin flexibil, ceea ce determină un nivel modest al productivității totale a factorilor.

- Industria rii noastre are avantaje competitive în producția și exportul de mărfuri industriale cu costuri scăzute ale muncii, de joasă tehnicitate, cu valoare adăugată redusă; pe piața Uniunii Europene, concurența în sectoarele muncintensive venit din partea țărilor în curs de dezvoltare cu condiții mai avantajoase pe planul înzestrării cu factori reprezintă o amenințare puternică, de natură să stânjenească considerabil valorificarea acestor avantaje. La această amenințare se adaugă și faptul că cele mai performante produse moldovenești la export sunt înregistrate la grupele de mărfuri protejate la nivel mediu și înalt.

- Prin prisma caracteristicilor menționate în alineatul precedent, este evident că structura exporturilor economiei moldovenești spre țările Uniunii Europene este similară celei a exporturilor țărilor în curs de dezvoltare bogate în resurse naturale.

- În aprecierea eficienței exporturilor trebuie înțeles de fapt că ponderea ridicată a valorii adăugate în producție nu înseamnă întotdeauna înaltă productivitate și eficiență, dacă structura valorii adăugate este dominată de costurile cu forța de

muncă (cazul produselor de mobilă, în care aceste costuri reprezintă mai mult de 50% din valoarea adăugată).

Valorificarea adecvată a avantajelor competitive existente și potențiale pe care le prezintă industria moldovenească poate fi asigurată prin îmbunătățirea semnificativă a productivității factorilor și prin utilizarea abilă a instrumentelor stimulatoare pentru formarea progresivă a unei oferte la export care să cuprindă produse de tehnicitate medie și înaltă, cu valoare adăugată ridicată, în proporție din ce în ce mai mare.

Pentru producătorii industriali din Republica Moldova situația creată în prezent în domeniul industrial al UE-unde spre deosebire de agricultură, industria beneficiază de o atitudine mai liberală a Comisiei UE-poate fi avantajoasă. În primul rând, criza industrială europeană este favorabilă promovării anumitor produse moldovenești pe piețele europene și orientarea eforturilor lor de restructurare industrială spre produsele tehnologiilor de vârf. În al doilea rând, absența unei politici industriale europene coerente presupune existența anumitor posibilități suplimentare pentru promovarea produselor naționale, deoarece, în conformitate cu tratatele europene

i cu unele documente interna ionale, nu pot fi instituite bariere tarifare sau cantitative la importurile m rfurilor industriale în UE.

în pofida absen ei unor posibilit i de interven ii directe, institu iile UE încearc s o protejeze, apelând la normele tehnice i la standardele industriale pe care trebuie s le respecte un produs importat în UE. O alt practic folosit de europeni pentru protejarea suplimentar a industriei este verificarea calit ii m rfii la etapa de producere, ceea ce presupune înregistrarea întreprinderilor care export diverse tipuri de produse în UE.

Prin urmare, pentru Republica Moldova una dintre barierele foarte serioase în comer ul cu rile UE poate fi standardizarea, certificarea i evaluarea calit ii. Aceast problem se va accentua o dat cu extinderea UE c tre TECE i poate limita posibilit ile de promovare a m rfurilor moldovene ti pe pie ele europene. Alt aspect dificil este legat de necesitatea aprob rii de c tre Comisia UE a listelor întreprinderilor exportatoare înregistrate i licen iate. Comisia UE i rezerv dreptul de a face vizite de inspecie pentru a clarifica starea real de lucruri la aceste întreprinderi.

în aceste condi ii, complementaritatea produc iei industriale în raporturile Moldova - Uniunea European trebuie s se extind cât mai mult în direc ia sectoarelor de tehnicitate medie i înalt , în primul rând prin stimularea in-vesti iilor directe ale firmelor i întreprinz torilor din rile Uniunii Europene în economia moldoveneasc , i prin stimularea leg turilor de parteneriat între unit i productive moldovene ti i unit i din Europa occidental . Prin aceste forme se poate asigura un transfer substan ial de know how tehnologic, de gestiune i de marketing c tre unit ile industriale moldovene ti, creându-se premisele valorific rii superioare a avantajelor competitive existente i a punerii progresive în valoare a avantajelor poten iale relevate mai sus.

Bibliografie:

1. Anuarul statistic al Republicii Moldova, 2003.
2. Aurel Iancu, „Politica industrial ”, Editura Economic , Bucure ti, 2003.

*Referent tiin ific:
prof.univ., dr.hab.*

Tatiana MANOLE